

Miltényi Miklós

(1924–2014)

Miltényi Miklós, az egyetemes és a hazai gyermekorvoslás kiemelkedő alakja, a XX. század utolsó évtizedeinek meghatározó magyar gyermekorvosa 2014. július 22-én, életének 90. évében megtért Teremtőjéhez.



1924-ben született Budapesten. Családja a frankföldi Miltenberg városkából települt Magyarországra. A magyarrá vált, szorgalmas őseire, polgári értékrendjére büszke fiatalember életre meghatározó nevelést kapott a budai otthonban és később a cisztercita rend gimnáziumában. A világban való biztos tájékozódás, a nyakas és előnyökre nem figyelő szókimondás, az irodalom és művészetek szeretete, a hovatartozás tudata e kettős forrásból táplálkozva vált meghatározóvá életében. A német eredet vállalása miatt vette fel ismét a család eredeti nevét, s lett Miltényi-Miltenberger Miklós.

Bár szobrászi ambíciókat is dédelgetett, 1942-ben a Pázmány Péter Tudományegyetem Orvosi Karára iratkozott be. Közvetlenül a háború vége után, IV. éves orvos-

tanhallgató korában kapott meghívást Beznák Aladártól, az élettan neves tanárától, s lett az Orvosi-Élettani Intézet gyakornoka. Jellemző volt a háború utáni viszonyokra, hogy néhányadmagával oktatta a fiatalabb medikusgenerációt, míg ő maga a klinikumot tanulta.

Beznák tehetség gondozás iránti jó érzékét jelzi, hogy intézetében volt demonstrátor a Miltényinél idősebb Boda Domokos, valamint Kovách Arisztid későbbi élettanprofesszor is. Miltényi az Élettanon együtt dolgozott Takáts Lajossal. Nemcsak a vesekutatások iránti elköteleződés vált meghatározóvá mindkettőjük számára, hanem életre szóló barátságot is kötöttek. Az itt végzett kutatómunka alapozta meg Miltényi élettani, kórélettani szemléletét, amely később a klinikai munkáját, diagnosztikus gondolkodását erősen meghatározta. Rokon volt ez a szemlélet a XX. század elején kibontakozó, elsősorban a Czerny-iskolán felnövő gyermekorvosokéval, akik a szemlélődés és a morfológia helyett az életfolyamatok megértését helyezték előtérbe. Miltényit így Heim Pál, Szontagh Felix szelleme, Kerpel-Fronius valódi örökösének és szellemi utódjának kell tekintenünk. Az Élettani Intézetben fordult érdeklődése a veseműködés élettana, illetve a hemoglobinszintézis kutatása felé. 1948-ban szerzett diplomát a Pázmány Péter Tudományegyetem Orvosi Karán. Végzés után szeretett volna a pécsi gyermekklinikára kerülni, ahol ekkor már Kerpel-Fronius Ödön volt a tanár, de adminisztratív okok meghiúsították e törekvését.

1951-ben Petényi Géza hívására a II. Gyermekklinikára került. Petényi jó klinikus volt, más iskolából, inkább a szemlélődő, finom klinikai jelekből következtető, intuíciókra építő orvos, aki a kutatásokat nem sokra tartotta. A dinamikus fiatal Miltényi nehezen viselte, hogy elkészített és véleményezésre a professzorhoz beadott dolgozatára egy évig nem érkezett válasz. Ennek ellenére a tudomány művelését mindig egyik fő feladatának tartotta. Gyermekorvosi szakképesítése mellett megszerezte a laboratóriumi diagnosztikai szakvizsgát is. Hamarosan a klinika laboratóriumának vezetését bízták rá. Erre megfelelő háttérrel adott élettani, laboratóriumi felkészültsége és segítette töretlen ambíciója. A diagnosztikai laboratórium az ő működése alatt nyerte el sokszínű arculatát és folyamatos fejlesztését a 80-as évekig szívügyének tekintette. Többször tett kísérletet, hogy az egységes központi egyetemi laboratóriumot megszervezze. Nem rajta múlt a sikertelenség. A gyermekgyógyászat mellett a Magyar Laboratóriumi Diagnosztikai Társaság keretén

belül fejtett ki tudományos és tudományszervező munkát. A gyermekgyógyászok számára írta a „Laboratóriumi eredmények a gyermekgyógyászatban” című, nagyon hasznos könyvét [1].

A gyermekklinikai laboratórium beindítása és felügyelete mellett a közvetlen betegellátó orvosi munkába is bekapcsolódott. Jó gyermekorvos lett, ezt sok mindennek köszönheti: emberi karakterének, kritikus szemléletének, lényegmeglátásának, állandó kétkedésének, szintetizálóképességének, megújulni tudásának, a művészetek szeretetének és nem utolsósorban tanítómestereinek. Ezek sorában időben az utolsó Kerpel-Fronius Ödön volt. Kerpel-Fronius 1967-ben lett a II. Gyermekklinika igazgatója. Ő kifejezetten támogatta Miltényit, aki olyan gyermeknefrológiai osztályt szervezett meg, amely magjává vált a mai magyar gyermeknefrológiai és gyermek-urológiai iskolának.

Miltényit a gyermekkori vesebetegségek teljes spektruma foglalkoztatta. Az urológiai jellegű betegségek képződiagnosztikájában nagy segítséget kapott Görényi Ákostól, Heim Pál unokaöccsétől, a műtéti megoldásokban partnere volt a gyermeksebész Kontor Elemér, majd Verebély Tibor. A belgyógyászati betegségek kapcsán Visy Máriával bevezették a vesebiopsziát, a szövettani vizsgálatokat Beregi Edit végezte. Ebben az időben született Gyermeknefrológia című könyve [2]. A hazai tudományos élet is méltányolta működését, a Magyar Laboratóriumi Diagnosztikai Társaságnak tíz évig volt főtitkára (1969–1979), majd öt évig elnöke (1979–1984). Nagy elismerést jelentett, hogy az V. Európai Klinikai Kémiai Kongresszust 1983-ban ő rendezhette meg Budapesten. A társaság legrangosabb kitüntetését, a Jendrassik Loránd-emlékérmet 1968-ban kapta meg [3]. Külföldön is folytatott tudományos kutatásokat, a Humboldt Alapítvány támogatásával kétszer töltött hosszabb időt Tübingenben és Ulmban. A vizeletfehérjék minőségi elemzésére alkalmas analitikai módszert Németországban sajátította el, fejlesztette tovább és vezette be idehaza.

Miltényi Miklós pályája 1981-ben teljesebben ki, amikor kinevezték a Semmelweis Orvostudományi Egyetem I. Gyermekklinika igazgatójának. Igazgatói munkáját hatalmas aktivitással kezdte. Újraszervezte a Bókay-klinika működését. Meghatározta a betegellátás tartalmi és formai követelményeit, szisztémás munkára szoktatta az elkényelmesedett munkatársakat, s bevezette az ott akkor szokatlan reggeli eligazító és tájékoztató konferenciákat. Minden nap tartott vizitet, amelyek nem formalista professzori látogatások voltak, hanem valódi konzultatív és ellenőrző, időnként számon kérő, de mindenkor oktató jellegű intellektuális élmények.

Új szakembereket is meghívott a klinikára; korábbi munkatársai közül Tulassay Tivadart és Verebély Tibort, s a fiatalabb Reusz Györgyöt, illetve a labor diagnosztika terén régi munkatársát, Szabó Antalt. A klinika régebbi orvosait is minőségi klinikai munkára ösztönözte és örült sikereiknek. Tudományos munkára serkentette őket és

ambicionálta a fokozatszerzéseket. Megteremtette a kutatás laboratóriumi hátterét és kialakította a proteinanalitikára specializálódott, de más módszert is használó kutatólaboratóriumot. Ismét rendszeressé váltak a tudományos referálók. Nagy hangsúlyt fektetett a gyermekellátásban jelen lévő társszakmák jó együttműködésére. Egyenrangú, konzultatív partnernek tekintette a gyermekradiológust, a gyermeksebészt és a laboratóriumi orvost, valamint természetesen a még nagy számban a klinika alkalmazásában álló gyermekpszichológusokat is.

Miltényi arra is ügyelt, hogy a betegellátásban évtizedek alatt kialakult struktúra korszerűbbé váljon. Működésének köszönhető a nefrológia rohamos fejlődése, a gyermekművese-központ létrehozása a klinikán, amely által az addig reménytelen sorsú betegek eljuthattak a vesetranszplantációhoz. Jelentős szerepe volt abban is, hogy 1985-ben létrejött a magyarországi gyermekdialízis-osztályok hálózata. A hajdani nagy gyermeksebészeti osztály Verebély Tibor vezetése alatt ismét az ország legkiválóbb és nemzetközi reputációjú részlege lett.

Miltényi tudta, hogy a II. világháború utáni politikai berendezkedés és a vasfüggöny okozta izoláció milyen károkat okozott a tudományban és a betegellátásban. Ezért tudatosan kezdte kiépíteni a klinika nemzetközi kapcsolatait. Előbb csak a lehetőségek adta kereteken belül (Szocialista Országok Gyermeknefrológiai Társasága), majd nyugat-európai intézményekkel. Méréföldkö volt a Grazi Egyetem Gyermekklinikájával létrehozott kapcsolata, amely évenként ismétlődő látogatásokat és tudományos rendezvényeket jelentett. Ezek során a klinika fiatal orvosai bekerülhettek az európai vérkeringésbe. Támogatta a nyugat-európai és tengerentúli konferenciákon való részvételt, főleg, ha az aktív szerepléssel járt együtt. Fiatal munkatársainak ösztöndíjakat biztosított. Ambicionálta a fejlett világ gyermekorvoslásának megismerését és támogatta a külföldi gyermekorvos-társasággal szervezett kétoldalú konferenciákat is. Miltényi jelentős aktivitást vállalt a Boda Domokos elnöksége alatt 1987-ben Budapesten tartott Európai Gyermeknefrológiai Társaság (ESPN) éves kongresszusának megrendezésében. A hazai gyermeknefrológia felvirágoztatása érdekében ő alapította meg a Magyar Gyermeknefrológiai Egyesület elődjét, amely akkor még a Magyar Gyermekorvos Társaság és a Magyar Nephrológiai Társaság szekciójaként kezdte működését.

1983-ban ünnepelte a magyar orvostársadalom Bókay János születésének 125. évfordulóját, majd 1989-ben a klinika 150 éves fennállásáról emlékeztek meg. Miltényi Miklós erre az eseményre sok illusztris vendéget meghívott, s megjelentek a párizsi, szentpétervári, bécsi gyermek kórházak-klinikák vezetői is, hiszen ezek az intézmények Európa legrégebbi gyermekkórházai. Vendégül látta továbbá a manchesteri gyermekklinika igazgatóját, ugyanis Schöpf-Mérei emigrációja során ebben a városban telepedett le, és alapított gyermek- és nőgyógyászati kórházat. A 150 éves gyermekkórház történetét, az ün-

nepség főbb gondolatait a *Gyermekgyógyászat* című folyóirat különszámában jelentette meg [4].

Itthon az 1990-es évek elején vált rendszerré, hogy egyes klinikák spontán módon, rendszeres továbbképző tudományos rendezvényeket szervezzenek. Miltényi Miklós indította el a Bókay-délutánnak nevezett, havonként jelentkező rendezvényt. Ezek egy téma köré csoportosuló, a témát több szempontból megvilágító előadások voltak, ahol a klinika vezető orvosai, ritkábban meghívottak tartották az előadásokat. A '90-es évek közepére nőtte ki magát látványosan ez a kezdeményezés, ahol akkorra már a fiatalabb, tehetséges orvosok is megszólalási lehetőséget kaptak. A Bókay-délutánok a mai napig is folytatódnak.

Miltényi a Semmelweis Egyetem orvosi karán nagy megbecsülésnek örvendett. Az egyetemek '90-es évek elején történő átalakulása kapcsán neve rektorként is szóba jött.

Ki volt Miltényi Miklós? Gyermekorvos, kutató, mentor, újjáépítő. Művészetekért lelkesedő műértő, nagy műveltségű intellektus. Jó ételeket, szép asszonyokat, jó borokat kedvelő, vitorlázást, síelést, férfias sportokat szerető hangos, duhaj nagyúr. Olyan ember, aki megélte az evangéliumi tanítást („Legyen a ti beszédetek: Igen, igen, nem, nem, ami pedig ezeken felül van, az a gonosztól van” [5]), igazságkeresésében kompromisszumot nem ismert, önpusztítóan ment fejfel a fálnak. Szarkasztikus, a korrallal szemben mindig kritikusan gondolkodó értelmiségi volt. Idősebb korára lassan járó bölcs öregúrként elfogadta és megértette a változásokat, s elnéző mosollyal figyelte a körülötte fontoskodó fiatalokat. Igen, ilyen volt Miltényi Miklós, és még sokkal több. Olyan ember, aki mellett langyosan nem lehetett elmenni. Szerették őt és gyűlölték őt. Sokkal többen voltak, akik szerették.

Miltényi Miklós tizenkét éves klinikaigazgatói működése jelentősnek mondható. Tudta és értékelte a Bókay-iskola múltját és jelentőségét, azonosult értékeivel és igyekezett ápolni azokat. Megbecsülte a klinika régi munkatársait, bizonyos kérdésekben támaszkodott rájuk. Munkatársainak körét azonban más iskolát képviselő, tehetséges orvosokkal bővítette, akik meghatározóvá váltak az évek során. Határozott kézzel és elszántan vitte véghez – mindenkor a minőséget szem előtt tartva –

a klinika szellemi modernizálását. Az általa megfogalmazott elvárások zsinórmértéket jelentettek mindenki számára, amelyhez munkatársai igyekeztek felnőni. Közösséggé tudta kovácsolni a klinikát. Működése alatt visszatért a klinikai tudomány művelése, a betegellátás igényessége, és új oktatási formák bevezetésével lépést tartott korával. Legfontosabbnak az igényességet tartotta.

Iskolát teremtett abban az értelemben, ahogyan azt Magyar Imre professzor is vallotta: „*Iskola alatt azt a tisztességet kell érteni, amely a vezetőről sugárzik munkatársaira.*”

Miltényi Miklós a „Bókay-iskola” folytatója, a legjobb gyermekgyógyász-hagyományok követője volt. Tanítványai, hazai és külföldi barátai a gyermekorvoslás egyik kiemelkedő alakjának tekintik. Munkássága mérföldkő nemcsak a hazai, hanem a nemzetközi gyermekgyógyászat történetében is [6].

Irodalom

- [1] *Miltényi, M.*: Laboratory test results in pediatrics. [Laboratóriumi eredmények a gyermekgyógyászatban.] Medicina Könyvkiadó, Budapest, 1962. [Hungarian]
- [2] *Beregi, E., Miltényi, M., Görgényi, Á.*: Pediatric nephrology. [Gyermekeftrológia.] Medicina Könyvkiadó, Budapest, 1987. [Hungarian]
- [3] *Jobst, K.*: Laboratory medicine in Hungary and the history of the Hungarian Society of Laboratory Medicine, 1946–2000. [A magyar laboratóriumi medicina és társaságának krónikája, 1946–2000.] MLDT Kiadvány, Pécs, 2000. [Hungarian]
- [4] *Miltényi M., Cserháti E., Székely, Á.*: The 150-year anniversary of the 1st Department of Pediatrics, Semmelweis University. The 150-year history of the Children Hospital-University Department from 1839. [150 éves a Semmelweis Orvostudományi Egyetem I. Sz. Gyermekklinikája: A Gyermekkorház-Klinika története az 1839-től eltelt 150 év során.] Gyermekgyógyászat, 1989, 40(2), 113–252. [Hungarian]
- [5] Message from Evangelist Matthew 5,37 [Máté Evangéliuma: 5, 37]
- [6] *Tulassay, T.*: From Ötpacsirta Street to Gólya Street. [Az Ötpacsirta utcától a Gólya utcáig.] Semmelweis Kiadó, Budapest, 2014. [Hungarian]

Tulassay Tivadar dr.